

deze kritische studiën zijn voor ons momenteel doel ook de belangrijkste, want daarin vinden we 't duidelijkst zijn richting.

Deze „richting” van Van den Oever is voor ons, die naar den maatstaf van een beginsel de letterkundige openbaringen wenschen te benaderen, van zeer veel waardij. Want datzelfde streven is er de ademtocht van. Met bijzondere vurigheid en, herhaaldelijk zelfs, felheid, bepleit hij een primairstellen van levensbeginsel — voor hem dan natuurlijk het katholieke — als de leidende gedachte voor alle literaire kunst. „God moet weer het prisma worden”, aldus zegt hij ergens in z'n „Geestelijke Peilingen”. „waardoorheen het licht van het moderne leven breekt”.

We ontmoeten dus in dezen Vlaming een medestander wat betreft ons standpunt, tegenover de moderne kunst; daarom is het interessant eenige zijner uitspraken als zoodanig eens te bezien.

Als de jong-katholieken is hij vijand van allen uitwendigen „schoonheidsindruk” van alle woordkunst en vormverheerlijking. „Liever de ivoren beenderen des geloofs”, aldus drukt hij zich origineel uit, „dan de overladen vleeschblik van de Tachtigerswoordkunst”. „Er is geen onmiddellijk schoonheid, dan de Evangelien, eeuwig, klassiek, letterkundig christendom” en „die evangelische schoonheid komt niet voort uit het mooie woord, maar uit de directe levenswaarheid”. Op grond van deze overtuiging ziet hij de kunst ook niet als bestaande om zichzelf, maar als middel om de gemeenschap weer tot God terug te brengen, „middel-tot-God en geen doel-tot-zichzelf”.

Direct uit dit standpunt volgt, dat Van den Oever de ethische waardebeoordeling doet gelden boven de aesthetische genieting. Wie „de aesthetische genieting” voor „het ethisch wezen” doet gelden, levert, naar zijn zeggen, „onvruchtbaar” werk, omdat hij niet verstaat, welke de roeping is der kunst. En de, hem sympathieke, gemeenschapskunst, die in Vlaanderen meer en meer gaat opbloeien, kan toch naar zijn inzicht geen werkelijk voordeel aan de gemeenschap brengen, omdat zij „de christelijk-historische baan verlaat”. De beste, de echte kunst is die, welke schoonheid „bereikt uit het ethisch-religieus gevoel” en het streven naar een „aller-individueelste emotie” is niets dan „een individueel anarchisme”.

Het is zeker merkwaardig deze gedachten zó uitgesproken te vinden, voor ons Protestantisch-christelijk besef onmiddellijk te aanvaarden en te onderschrijven.

En ook in vele toepassingen van dit standpunt op de uitingen van moderne letterkunde gaan we met dezen katholieken criticus gaarne accoord, al is zijn wijze van zeggen soms wat eenzijdig-scherp. Zoo b.v. in zijn beschouwing naar aanleiding van Jack London's boeken, waarin hij „een amoreel determinisme” bespeurt, dat hij „hachelijk en bedenkelijk” vindt. „Bij een goed Christen”, zoo zegt hij ter motiveering van deze woorden, „staat het sein op onveilig, als de aanranding Gods in een boek rechtstreeks en open gebeurt”. Maar „niet minder onveilig” toch ook zijn zulke boeken, „waarin men God nooit en nergens ontmoet”. En nu in „Jack London tegenover God van een allersterkste, grijze neutrali-

ner boetedoening door te brengen. Staande bij onze tafel, leest een monnik met grafstem „De zelfverrechting van St. Bonaventura” voor. „Ik heb tot de verrotting gezegd: gij zijt mijn moeder en tot de wormen: gij zijt mijn vader en mijn broeders”. Wat waart gij anders dan een onrein zaad? Wat zult gij zijn anders dan voedsel voor de wormen? Welk een reden tot zelfverheffing zou de asch kunnen hebben? Planten, boomen geven hun geur, bloemen hare vruchten; het lichaam van den mensch brengt niet anders voort dan stank en drek”.

Loti's zuster, Marie, schrijft hem, dat zijn moeder gebukt gaat onder het leed, dat hij haar aandoet.

Hij antwoordt:

„Lieve Moeder, ik ontving een brief van mijn zuster, waarin zij me zegt, dat die geschiedenis van het Trappistenklooster u veel verdriet en zorg berokkend heeft. Als dat zoo was, zou ik het vreeslijk vinden. Ik dacht, dat u er niet anders achter zoudt zoeken, dan wat het was: een voorbijgaande gril, die u verkeerd zoudt doen, ernstig op te vallen. Ik blijf, tenminste innerlijk, het protestantisme toegedaan, daaromtrent kunt u volmaakt rustig zijn.”

Maar dwars door al zijn dwalingen, zijn twijfel en ongelofte heen, blijft de lieflijke en lichtende gestalte van Christus hem nabij.

Niets is er tragischer dan de worsteling in zijn ziel tusschen den binnendringenden en steeds veldwinnenden twijfel en de, ondanks alles, standhoudende herinnering aan het geloof zijner kindsheid.

Dat conflict komt nergens scherper en schrijnender aan het licht dan in de twee boeken, die hij geschreven heeft naar aanleiding van een reis, die hij gemaakt heeft naar het Heilige land. Hij noemt de beide boeken: het dagboek van een maand van mijn leven, opgeteekend in een groot en ernstig streven van oprecht te zijn. Aangaande de motieven die tot die reis hebben geleid, laat de schrijver niet den minsten twijfel over.

teit; hij noemt Hem eenvoudig niet... God „une quantité négligable... bij meer dan één doodsgevaar blijft Jack London koel als een ijsblok: die bidt ook niet”. Deze beschouwing leidt dan tot de volgende conclusie: „Ook bij christen-lezers is Jack London een „écrivain à la mode”; wij kantteekenen „un chrétien averti en vaut deux”; we voegen er nog bij: Jack London eindigde zijn leven door een zelfmoord”.

Deze citaten — met vele soortgelijke te vermeerderen — mogen voldoende zijn, om onze lezers den overleden Vlaming in zijn opvattingen te doen kennen. Natuurlijk stemmen we lang niet altijd met hem in, vooral, omdat hij een katholieke is van een ietwat beeldstormerig temperament. Herhaaldelijk zelfs stuiten we op niet te ontkennen vijandigheid tegenover Protestantische gevoelens en onbillijke zoo goed als onjuiste qualificaties. Het blijft dus steeds noodig, de gedachten van Karel van den Oever te overwegen met sterke concentratie op het eigen Protestantisch levensbeginsel. Maar dan is er toch zeer veel in de beschouwing van dezen criticus, dat te waardeeren valt en, als aan onze eigen idealen verwant, onze instemming vinden kan.

De beteekenis constateerende, die hij gehad heeft voor zijn eigen Vlaamsche kunst en de katholieke kunstgedachte, erkennen we gaarne ook de waarde, die voor ons, protestantische christenen in zijn werk gelegen is; omdat de richting, die de overledene met zooveel overtuiging bepleitte, de religieus-ethische, ook de onze is en wij met hem de kunst zien als „middel-tot-God”.

C. T.

„KRUIMKENS” VAN 'S HEEREN TAFEL.

Gereef, geïllustreerde Kalender.

Was reeds Uws
Vader's kalender!

ZIJ OOK DE UWE!!

HET BOEK VAN DE WEEK.

Wanneer men de etalages der boekwinkels bekijkt en let op wat nieuw verschijnt, zooals dat gewoonlijk met niets te wenschen latende duidelijkheid wordt aangegeven, valt het op, hoezeer tegenwoordig in zwang is het z.g. natuur-boek, het boek dus, dat beschrijft en reproduceert het leven der natuur. In betrekkelijk korten tijd is deze soort van boeken gegroeid tot een zeer aanzienlijke groep, een zekere richting vertegenwoordigend in de moderne literatuur.

Natuurbeschrijving in den gewonen zin geven ze niet; ook zijn ze van alle schoolscheheid en theorie vrij. In den regel zelfs zijn ze levendig als romans en is hun inhoud ook in den verhalenden vorm gevat. Kleurvol van stijl en — doorgaans althans — mooi van teekening, beelden ze uit, wat er leeft

„Die Christus, de Christus der Schriften, heusch, ik was gekomen voor Hem alleen, als de armste pelgrim. Ik weet niet wat voor kinderlijk en onbestemd vertrouwen, welke allerlaatst vonkje van hoop, om hier iets van Hem terug te vinden, mij dreef. Hem weer te voelen leven, diep in mijn ziel, al mocht ik hem slechts weervinden als een broeder, die troost langs onnaspeurlijken weg”.

Maar ter zelfder tijd vreest hij, op deze heilige plaatsen te zullen ondervinden de meest bittere teleurstelling, die geen plaats zou laten ook voor de geringste hoop. Daarom stelt hij van jaar tot jaar uit dat bezoek, waarvan hij wel eedig goed verwacht, maar aangaande welks noodlotig resultaat hij in vroege verkeert.

Uit een ver, ver verleden klinkt een stem, die hem waarschuwt den Levende niet te zoeken bij de dooden en die tot hem zegt: God is een geest, en die hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en in waarheid. Maar een onwederstandelijke kracht drijft hem uit naar dat land, waar de heiligmakenden van tien verschillende godsdiensten elkaar in den weg staan, en waar de herinnering aan den Christus bedolven ligt onder de schatten, die zeventien eeuwen van bijgeloovige vroomheid, van halve afgoderij, er hebben opgehoopt.

In deze gemoedsgesteldheid komt Loti in Palestina aan.

Hij bezoekt alle plaatsen, die geheiligd zijn door de voetstappen, die de Heiland er heeft gezet. Hij bezoekt Nazareth en schrijft:

„Op dit landelijk hoekje van de aarde nu nam Jezus, ongeveer twee duizend jaren geleden, toe in wijsheid, in grootte en in genade bij God en bij de menschen”. Hij heeft de lente, zooals die hier nu is, gekend, zoel Aprilmaanden, gelijk aan die welke ons nu bekoort, dezelfde vlakten met rossig vlas en fijne gramineeën bedekt. Telkens rijst, op dit oogenblik en aan deze plaats, voor onze gedachten op, het mysterie van zijn mijnerende en pijnzende kindsheid, die nog geslotener en ondoor-

in de wijde wereld van planten en dieren, wat er te genieten valt aan schoonheid voor een ieder, die zijn oogen de kost geven wil en zijn aandacht wil schenken aan wat hem in bosschen en weiden, in plassen en slooten omringt. Ze doen de gansche natuur zien als beziel, ze brengen den lezer naar de planten en dieren toe, wijzen op elke levensopenbaring, op iedere beweging en leeren dan verstaan, hoe alles zijn eigen werk doet en zijn eigen weg gaat, deel is van een organisch geheel. De groote beteekenis van deze natuur-boeken is dan ook, dat ze de wonderen der schepping, 't meest verrassend dikwijls in de mikrokosmos, de kleine wereld, voor het oog van den mensch ontvouwen en — al is het dikwijls onbedoeld — het beleid grijzen van den Schepper, die met diepe wijsheid alles zóó heeft geschapen en geordend.

Juist omdat deze boeken meer en meer in den roman-vorm worden gesteld en vaak geregeld verhalen zijn met dieren en planten als handelende figuren, zijn ze interessant en als lectuur boeiend. De natuur-boeken van een William Long b.v. of de, in ons blad herhaaldelijk genoemde, natuurromans van Herman Lons, doen in spanning van gebeuren, in levendigheid van handeling voor een gewonen roman niet onder, en, even zorgvuldig als de psycho-analyse in dezen laatste gewoonlijk is, even subtiel en nauwkeurig is daár de onleding van alle waargenomen levensuitingen of gewoonten.

Vele bekende boeken van dit soort zijn buitenlanders, die in vertaling tot ons gekomen zijn. Maar ook kennen we meer dan één verdienstelijke proeve, die oorspronkelijk is. Sinds Heymans en Thyse met hun mooie en tegelijk zoo leerrijke natuur-boeken en bijchriften bij natuur-albums begonnen, zijn verschillende auteurs in hun voetspoor gegaan. Een van dezen is R. J. de Stoppelaar, die reeds een viertal van deze boeken in het licht gaf: „Waar de greiden groenen en de watern klotsen”, „Glinsteringen van het jaar”, „Wind en water, klank en kleur” en „Door Zon en Wind” (dit laatste werd indertijd in ons blad besproken).

Thans zien we in de winkel-etalages een vijfde uitgave van zijn hand, „Zon op de Golven” en dat is het „boek van de week”, waarop we in dit nummer de aandacht vestigen.

Opmerking verdient allereerst het bijzonder goed verzorgde uiterlijk van dit boek. In z'n royal (quarto) formaat en eenvoudigen, maar sprekenden band is het een boek, dat aanstonds opvalt, en als men het openslaat, den ruimen, duidelijken druk ziet en de vele foto's op kunstdrukpapier (door meerdere, bij name in den titel genoemde fotografen genomen), als men de illustratieve hoofdstuk-op-schriften nagaat en eens een van de vele korte schetsen leest, wordt de begeerte gewekt, geheel dit mooie boek te genieten. Den Uitgever, A. G. Schoonderbeek te Laren, komt inderdaad alle eer toe voor de wijze, waarop hij dit boek van schoonheid cachet heeft weten te geven.

En dan de inhoud. Die is rijk en gevarieerd. De Stoppelaar woont, naar men weet, in het Friese waterland en zijn liefste werk is te zwerfen door de lage landen van Tietjerksteradeel, Idaarderadeel en Duniawerstal of met zijn boot te kruisen over de kruiswaters, de petten van de Saiter, de dringbaarder is voor het menschelek denken dan zijn leven als volwassen man; want van die heerlijkheid hebben de evangelisten ten minste nog den naglans weten te bewaren. Lukas is de eenige, die ons van deze ondoorgrondelijke kindsheid enkele vage woorden overgeleverd heeft, alsof hij vernauwernood het raadsel durfde aanroeren. Nadat hij ons verteld heeft de vreemde geschiedenis van het bezoek aan den tempel te Jeruzalem, de verdwijning van den twaalfjarigen Jezus, die aan zijn ouders ontsnapte om de schriftgeleerden te ondervragen, de ongerustheid en het liefdevolle verwijt van zijn moeder, voegt Lukas er in aanbiddelijken eenvoud bij: „Daarna ging hij heen met zijn ouders en kwam in Nazareth terug; en hij was hun onderworpen. Zijn moeder nu bewaarde al deze dingen in haar hart”.

In onze gedachten verschijnt nu voor ons en teekent zich af op dien eeuwenouden en onveranderlijken bodem, bezaaid met stenen en bedekt met bloemen, een kind... een kind niet blond en rose, zooals dat, waarvan de middeleeuwen ons het traditionele beeld hebben overgeleverd, maar zwart van haar en bleek van gelaat, met de amandelvormige donkere oogen van zijn ras, in welke reeds de groote liefde en de groote angst van zijn leven te zamen zich weerspiegelen...

Hij, het kind, dat de Christus was, verschilde uiterlijk zonder twijfel met veel van die eenzaam zwerfende jongetjes met hun ernstigen blik, zooals men er op de Palestijnsche vlakten ontmoet en die over diepzinnige dingen schijnen na te denken.

Vreezend bijna, al te naïef of heiligschennend te zijn, denken wij er aan hoe zijn uiterlijk is geweest, welke eenvoudige kleertjes hij aan heeft gehad, met welke spelletjes hij zich heeft beziggehouden, waar hij gewandeld heeft, en dat hij gerust heeft misschien op dezelfde plaatsen, waar we nu zijn, aan den kant van den weg naar Jeruzalem, onder dezelfde rotsen, die ons daareven schaduwen en koelte gaven.”

(Slot volgt.)